المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

١. المَفْعُولُ المُطْلَقُ

تَعْرِيفُهُ

Kendi manasında olan mezkur veya mukadder amilin failinin işlediği eyleme mefulu mutlak denir.

ضَرَبْتُ ضَرْبًا
mefulu mutlak
(amili mezkur)

فَضَرْبَ الرِّقَابِ
mefulu mutlak
(amili mukaddar ← فَاضْرِبُوا)

قَعَدْتُ جُلُوسًا
mefulu mutlak
(amiliyle aynı manada)

أَنْوَاعُهُ

- لِلتَّأْكِيدِ
- لِبَيَانِ النَّوْعِ
- لِبَيَانِ العَدَدِ

ضَرَبْتُ ضَرْبًا
mefulu mutlak
(tekid)

ضَرَبْتُ ضِرْبَةً
mefulu mutlak
(nevi)

ضَرَبْتُ ضَرْبَةً
mefulu mutlak
(adedi)

أَحْكَامُ المَفْعُولِ المُطْلَقِ

1. Mefulu mutlak bazen amiliyle aynı lazfızda gelmeyebilir.

قَعَدْتُ جُلُوسًا
mefulu mutlak
(amilinden farklı lafız)

2. Mefulu mutlağın amili karine bulunduğunda hazfedilebilir.

أَيْضًا ﴿ آضَ أَيْضًا
mefulu mutlak – amili mahzuf
(çok kullanımdan-semai vücuben)

3. Mefulu mutlağın amilinin önüne geçmesi caizdir. (adedi ve nevi olan mefulu mutlakda)

ضَرَبْتُ ضَرْبًا ✗
mefulu mutlak-mukaddem
(tekid)

ضَرَبْتُ ضِرْبَةً ✓
mefulu mutlak – mukaddem
(nevi)

ضَرَبْتُ ضَرْبَةً ✓
mefulu mutlak-mukaddem
(adedi)

NOT: Amile fail lazım geldiği gibi **mefulu mutlağa amil lazım gelmez.** Zira mefulu mutlak fail gibi değildir. Çünkü failin amili ile beraber zikredilmesi lazım olup kendi yerine başka bir lafız geçirilmeksizin hazfedilmesi caiz değildir. **Amil ile beraber mefulu mutlağın zikredilmesi gerekli (lazım) değildir.**

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٢. المَفْعُولُ بِهِ

تَعْرِيفُهُ

➤ Failin, fiilinin üzerinde vaki olduğu (gerçekleştiği) şeye mefulun bih denir.

ضَرَبْتُ زَيْدًا

mefulu bih

أَقْسَامُهُ

عَامٌّ

Hem lazımi hem de müteaddi fiil için (umumi) olan mefulun bih, harfi cer ile mecrur olan mefulu bihtir.

Hem lazım olan amillerin, hemde müteaddi olan amillerin harfi cer vasıtasıyla nasb ettikleri mefullere mefulün bih gayr-i sarih (açık olmayan mefulün bih) denir. Çünkü harf-i cerden dolayı açıkça nasb alametini alamaz.

مَرَرْتُ بِزَيْدٍ

mefulu bih ğayrı sarih

خَاصٌّ

Sadece müteaddi fiile hususi olan mefulun bihtir.

أَحْكَامُ المَفْعُولِ بِهِ

1. Mefulu bihin, amilinin önüne geçmesi caizdir.

زَيْدًا ضَرَبْتُ — mefulu bih sarih

بِزَيْدٍ مَرَرْتُ — mefulu bih ğayrı sarih

2. Mefulu bih mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

(Filanca kişi yer, içer.)

فُلَانٌ يَأْكُلُ ويَشْرَبُ

karinesiz mefulu mahzuf

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰى ← قَلٰكَ

karineyle meful mahzuf

3. Mefulu bih'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

مَنْ أَضْرِبُ؟ » (اضْرِبْ) زَيْدًا

sual karinesiyle mahzuf amil

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٣. المَفْعُولُ فِيه

تَعْرِيفُهُ

- Mefulu fih, amilinin içermiş olduğu işin kendisinde yapıldığı zaman veya mekanın ismidir.

ضَرَبْتُ يَوْمَ الجُمُعَةِ
mefulu fih - zaman

صَلَّيْتُ أَمَامَ المَسْجِدِ
mefulu fih - mekan

شَرْطُ نَصْبِهِ لَفْظًا:

- Harfi cer vasıtası olmaksızın, lafzen mensub olabilmesi için, başındaki في harfi cerinin gizlenmesi/takdir edilmesi gerekir.

Mefulun fihten في harfi cerinin kıyasen (kurallı) hazfedilmesi "harfi cerlerin hazfi" konusunda geçmişti. Detay için 11-14 arası sayfalara bak!

أَحْكَامُ المَفْعُولِ فِيه

1. Mefulu fihin, amilinin önüne geçmesi caizdir. (Mana fiili gibi zayıf bir amil olsada)

يَوْمَ الجُمُعَةِ ضَرَبْتُ
mefulu fih - mukaddem

زَيْدٌ يَوْمَ الجُمُعَةِ في دَارِهِ
amil-mana fiil zarfı müstekar | mefulu fih - mukaddem

2. Mefulu fih mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

هَلْ جَلَسْتَ أَمَامَ المَسْجِدِ ؟ نَعَم جَلَسْتُ (أَمَامَ المَسْجِدِ)
mefulu fih sual karinesiyle mahzuf

ضَرَبْتُ _____
karinesiz mahzuf

3. Mefulu fih'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

مَتَى تَسِيرُ؟ (أَسِيرُ) يَوْمَ الجُمُعَةِ
amil-istifham karinesiyle mahzuf

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٤. المَفْعُولُ لَه

تَعْرِيفُهُ

- Mefulu leh, amilin içermiş olduğu mananın kendisi için yapılmış olduğu şeyin ismidir.

ضَرَبْتُ زَيْدًا تَأْدِيبًا

mefulu leh

شَرْطُ نَصْبِهِ لَفْظًا:

- Harfi cer vasıtası olmaksızın, lafzen mensub olabilmesi için, başındaki اللام harfi cerinin gizlenmesi/takdir edilmesi gerekir.

Mefulun lehte اللام harfi cerinin kıyasen (kurallı) hazfedilmesi "harfi cerlerin hazfi" konusunda geçmişti. Detay için 11-14 arası sayfalara bak!

أَحْكَامُ المَفْعُولِ لَه

1. Mefulu lehin, amilinin önüne geçmesi caizdir.

تَأْدِيبًا ضَرَبْتُ زَيْدًا

mefulu leh - mukaddem

2. Mefulu leh mutlak olarak (karineli-karinesiz) hazfedilebilir. (cümlede fazladır, umde değildir.)

هَلْ ضَرَبْتَ تَأْدِيبًا ﴿ نَعَمْ ضَرَبْتُ (تَأْدِيبًا)

mefulu leh sual karinesiyle mahzuf

ضَرَبْتُ

karinesiz mahzuf

3. Mefulu leh'in amili karine bulunduğu zaman hazfedilebilir.

لِمَ ضَرَبْتَ زَيْدًا؟ ﴿ (ضَرَبْتُ) تَأْدِيبًا

amil-istifham karinesiyle mahzuf

المَنْصُوبَاتُ

Yusuf İslam Dağdelen

٥. المَفْعُولُ مَعَه

تَعْرِيفُهُ

- *Mefulu meah, amille (faille) beraberliğini ifade eden* مع *manasındaki vav'dan sonra zikredilen mansub isimdir.*

جِئْتُ وَزَيْدًا
mefulu meah

جَاءَ الأمِيرُ والجَيْشَ
mefulu meah

أَحْكَامُ المَفْعُولِ مَعَه

1. *Amiline tekaddüm edemez.*
2. *Beraber olduğu mamulün önüne de geçemez.*
3. *Birden fazla olması caiz değildir.*

وَزَيْدًا جِئْتُ
amil — *mefulu meah mukaddem*

جَاءَ والجَيْشَ الأمِيرُ
fail-musahib — *mefulu meah mukaddem*

جَاءَ الأمِيرُ والجَيْشَ والأسِيرَ
✗ — *mefulu meah*

جِئْتُ وزَيْدًا وبَكْرًا وعَمْرًا
✗ ✗ *mefulu meah*

Zira teaddüd etse مع*'nın teaddüdü lazım gelir, bu durumda aynı manada iki harfi cerin bir amile müteallak olması gerekir ki buda caiz değildir.*